

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחסה חידוים ואקטוליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת ויחי שנת תשפ"ג

1. האם מותר לבן לסתור את דברי אביו במילי דעלמא שאינו קשור לדברי תורה? הוכח מפרשת השבוע!
2. איך מצאנו בכמה מקומות שרבנו הטור חולק על אביו הרי אסור לסתור את דברי אביו?
3. איך אפרים קרא לאביו בשמו והרי אסור לבן לקרוא בשם אביו?
4. האם צריך לקום ולכבד אבא או רב סומא? הוכח מפרשת השבוע!
5. האם אדם התומך תורה ומסייע ללומדי תורה מקבל שכר כמו הלומד תורה? הוכח מפרשת השבוע!
6. האם אדם התומך תורה שפתיו דובבות בקבר כאשר התלמיד חכם לומד? הוכח מפרשת השבוע!
7. האם התומך תורה ניצל מיצר הרע מכיון שזה נחשב כאילו הוא לומד תורה שזה מגן מיצר הרע? הוכח מפרשת השבוע!
8. האם ברכה שאבא ואמא מברכים את ילדיהם מתקיימת יותר מברכה של סתם אדם אחר? הוכח מפרשת השבוע!
9. כאשר מחפשים עשירי להשלים מנין לתפילת ערבית ועשירי לחופה, למי ילך? הוכח מפרשת השבוע!
10. אדם שהלך לתומו ברחוב, ובסופו של דבר התברר לו שליווה את המת האם קיים מצוות הלווית המת? הוכח מפרשת השבוע!
11. איך קברו את זה יעקב ביחד עם שאר האבות הרי היה צדיק יותר מהם?
12. אשם שנפטר ורוצה להיקבר ליד אבותיו וליד אבותיו קבור שם גם שונאו איפה עדיף לקבור אותו? הוכח מפרשת השבוע!
13. איך קברו את ראשו של עשיו במערת המכפלה והרי אין קוברים רשע אצל צדיק?
14. האם מותר לכבד נכרי בסנדקאות? הוכח מפרשת השבוע!
15. האם אבל או חולה חייב או מותר לקום מפני רב שנכנס לבקרם?
16. האם מותר לשבת ליד חולה כיון שהשכינה שם? הוכח מפרשת השבוע!
17. כאשר אדם קם בבוקר מה עליו לעשות דבר ראשון עדיף ללמוד גמרא או משניות? הוכח מפרשת השבוע!
18. האם מותר לומר 'תודה' או 'תזכו למצוות' לאחר הלוואה? הוכח מפרשת השבוע!
19. כאשר אדם פגע בחברו האם הוא יכול לשלוח שליחים לבקש מחילה או שהוא לבד צריך ללכת ולבקש מחילה? הוכח מפרשת השבוע!
20. איך ביקשו אחי יוסף מחילה מיוסף והרי גם אם הוא ירצה למחול הוא לא יכול למחול דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול?
21. איך יכולים סוסים להתאבל על אדם שמת?

עלון זה יוצא לאור בס"ד ע"י בית המדרש "בית - יוסף"

לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצמן

רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע: בהודעה לווצאפ: 052-8144488 או בהודעה למייל: m3138357@gmail.com

במחשבה תחילה: יעקב חש כי יום מותו הולך וקרוב ולכן הוא אוסף סביבו את תריסר בניו, על מנת למסור להם את צוואתו הרוחנית ולברכם. אבל קודם כל, עוד בטרם ברח את בניו, הוא קורא לשני נכדיו - אפרים ומנשה - על מנת לברכם ראשונים. נשאלת השאלה, מדוע יעקב מקדים את ברכתם של שני נכדיו לברכת בניו? על מה ולמה ברכת הנכדים נראית לו כל כך חשובה? המפרשים מסבירים זאת יודע כל אחד שכבר יש לו נכדים משלו: שהשמחה שיש לאדם מנכדיו, היא אפילו רבה יותר מהשמחה שיש לו מבניו. מדוע זה באמת כך?

אצל מרבית היצורים החיים, קיימות מערכות יחסים בין האבות לבנים - בין אם מדובר בלביאה שמגוננת על גורי האריות שלה ובין אם מדובר בציפור המאכילה את גוזליה הקטנים. אבל רק אצל בני האדם קיים מושג של נכדים, מושג שמשמעותו המשכיות והנצחה לפרק זמן ממושך יותר מדור אחד. עובדה זו היא תוצאה של הנשמה שלנו, ששורשיה נטועים בנצחיות ובאינסופיות. לפיכך, כאשר אנחנו הופכים לסבא ולסבתא, אנו מגשימים למעשה באופן העמוק ביותר את הייחודיות שלנו כבני אדם.

קיימת חשיבות נוספת לברכתו של יעקב: אחד המנהגים היפים ביותר בעולם היהודי, הוא הרגע שבו ההורים מברכים את ילדיהם בכל שבוע, ממש לפני שכולם מתיישבים יחדיו לסעודת ליל השבת. הבנות מתברכות בלשון זו: "ישימך אלוקים כשרה, רבקה, רחל ולאה". והבנים מתברכים בנוסח הבא: "ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה". עלינו להבין מה קרה לשלושת האבות שלנו - לאברהם, יצחק ויעקב? מודע נבחרו אפרים ומנשה להיכלל בברכה החשובה והמסורתית הזו, במקום שלושת האבות?!

והתשובה לכך היא: שאפרים ומנשה היו האחים הראשונים בעולם היהודי, שלא שררה ביניהם כל איבה או מחלוקת. שני בניו של אברהם אבינו - יצחק וישמעאל - לא הצליחו להסתדר זה עם זה, כשהמריבות ביניהם מייסדות את הבסיס לעימות הישראלי-ערבי, עד עצם היום הזה. בדור הבא, אצל שני בניו של יצחק - יעקב ועשו - היו ויכוחים כה מרים, עד שעשו ניסה כמעט בכל דרך אפשרית להרוג את יעקב, כשהוא מורה לצאצאיו להמשיך ולרדוף את בניו של יעקב. אפילו בדור שלאחריו, אצל בניו של יעקב, מכרו האחים את יוסף לאורחת הישמעאלים, שהעבירה אותו לעבדות בארץ מצרים.

אפרים ומנשה מייצגים מערכת יחסים אידיאלית, הקוטעת את הרצף הזה. עובדה זו גם מסבירה לנו מדוע מחליף יעקב בין שתי ידידיו, כאשר הוא מברך את אפרים (הצעיר מבין שני האחים), לפני שברך את מנשה הבכור. על ידי החלפה זו, יעקב ביקש להצביע על העובדה, שבין שני האחים, לא שררה כל יריבות או מחלוקת. הורים, המברכים עד עצם היום הזה, את בניהם ובנותיהם בערב שבת, מנציחים למעשה את כוונתו של יעקב. משום שאין בעולם ברכה גדולה יותר, מאשר השכנת שלום בין האחים. אכן, נכונות הן המילים שאמר דוד המלך בספר תהילים: "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהילים קל"ג א). זוהי הנחת שהקב"ה מאחל לכל יהודי בעולם כולו הלוואי ונוכח לכך כולנו אמן ואמן.

האם מותר לבן לסתור את דברי אביו במילי דעלמא שאינו קשור לדברי תורה? הוכח מפרשת השבוע!

הכבוד ולא במילי דעלמא או להיפך דכיון דאפילו בדברי תורה אסור כל שכן במילי דעלמא וכן נראה עיקר.

ועוד נראה לתרץ: על פי מה שכתב הרשב"ם על הפסוק "ויאמר יוסף אל אביו לא כן אביי" אין לפרש ולומר, לא יפה אתה עושה, אלא היה לו לשאל לאביו, מדוע אתה עושה כן, אלא כך אמר יוסף ליעקב, לא כן סדורים הבנים כמו שאתה סבור שלא דקדקתי להביאם כסדר לפי ימינך ושמאלך לתת הבכור לימינך והצעיר לשמאלך אלא בימיני לקחתי הבכור והצעיר בשמאלי לכך אתה מעקם ידיך. לא כן אבי, לא עשיתי כן, אלא בכור הבאתי לימינך והצעיר לשמאלך. אמר לו יעקב ידעתי בני ידעתי כי חכם אתה והבאתם כסדר לפי ימיני ושמאלי מפני שאתה סבור שאשים ימיני על הבכור, אבל אני מתכוון לתת ימיני על הצעיר שהוא לימינך, לפי זה נראה לומר אתי שפיר דאינו סותר רק מגלה מציאות מה עשה שלא יהא טעות במציאות.

רבי אליעזר פאפו בספרן פלא יועץ (אות ד' ערך דיבור) כתב דבר נפלא רמז להלכה זו שאסור לומר לאבא לא כן וז"ל: אסור לסתור דברי אביו ודברי אמו ודברי רבותיו שאומר לא כן, על זה נאמר (תהלים א' ד') "לא כן הרשעים" דהיינו רשעים אומרים להוריהם לא כן.

"ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי, כי זה הבכור שום ימינך על ראשו" (מח).

והקשה הצפנת פענח (בפרשת השבוע): והרי איתא בגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"ב) וכן בגמרא במסכת סנהדרין (דף פ"א) שאסור לסתור את דברי אביו, אם כן איך היה מותר ליוסף לסתור את דברי אביו ולומר לו לא כן אבי?

הצפנת פענח מתרץ: שכל מה שנאמר שאסור לבן לסתור את דברי אביו מדובר רק בדברי תורה, אבל בשאר דברים מותר, וכן משמע מדברי הרמב"ם בהלכות ממרים (פרק ו' הלכה י"א) ראהו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך.

נראה להעיר על דבריו של הצפנת פענח דהרי הפוסקים כתבו להיפך: בספר באר שבע בגמרא במסכת סנהדרין (דף ק"י ע"א) כתב דיש סברה לומר דרך במילי דעלמא אסור לו לחלוק על אביו, אבל בדברי תורה מותר.

ובערוך השולחן (יו"ד סימן ר"מ ס"ק י"ג) כתב: ויש להסתפק במילי דעלמא אם ראשי לסתור דבריו ולהכריע, ואולי דווקא בתורה הוי העדר

איך מצאנו בכמה מקומות שרבנו הטור חולק על אביו הרי אסור לסתור את דברי אביו?

בכמה מקומות מצאנו שהטור חולק על דברי אביו הרא"ש. והקשה הט"ז (יו"ד סימן ר"מ סק"ג): איך היה מותר לעשות כן, והרי קימ"ל אסור לסתור את דברי אביו? ומתוך הט"ז: כל מה שיש איסור לסתור את דברי אביו זה רק בפניו, אבל שלא בפניו שרי, והטור חלק על אביו שלא בפניו לכן ליכא איסור. וכן כתב שם בביאור הגר"א: והביא ראייה ממה שמצאנו בכמה פעמים בש"ס שרבי חולק על רשב"ג אביו. וכן כתב בערוך השולחן (יו"ד סימן ר"מ סעיף י"ב) שכל האיסור לסתור את דברי אביו: זה הוא רק בפניו אבל שלא בפניו הרי מצינו בגמרא במסכת שבת (דף מד ע"א) שרי"א ברי שמעון חולק על אביו, וכן בגמרא במסכת גיטין (דף כט ע"ב) ומר בר רב אשי אמר הא דאבא דקטנותא היא, וכן הרמב"ם בהלכות שחיטה (פ"א הלכה ו') חולק על אביו, והטור חולק על הרא"ש ואיך אפשר לומר שאין לחלוק בדינים על אביו הלא תורת ה' היא והיא תורת אמת ואין מחניפים בה ואפילו בפניו יכול הן לפלפל עם האב ולהקשות ולתרוץ ולהעמיד ההלכה על מכוונה, ובהרבה מקומות בגמרא מצינו שהבן הקשה לאביו ותרץ לו וכך דרכה של תורה ויש מי שאומר שלסתור דבריו אסור אף שלא בפניו (ש"ס) ותמיהני מהך דמר בר רב אשי שהבאנו אלא בפניו אסור לומר בלשון סתירה שאינו מדרך הכבוד

אבל בספר חיי אדם (כלל ס"ז סעיף ח') נקט דאף בשאר דברים מותר לסתור דברי אביו שלא בפניו.

אבל הש"ך (יו"ד סימן ר"מ ס"ק ב') חולק על זה וסבירה ליה: דסותר דברי אסור אף שלא בפניו וכן משמע בדרישה ס"ד, וכן כתוב בהדיא בפרישה (יו"ד סימן רמ"ב ס"כ).

יש להקשות: לפי שיטת הש"ך דסבירה ליה דאסור איך יתורץ מה שחולק הטור על הראש? נראה לתרץ על פי מה שכתב בתוספות הר"י הזקן בגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"ב) שמסתברא שכל האיסור הוא בחיי אביו, אבל לא לאחר מותו, ולפי זה מובן כיצד חלק הטור על הרא"ש לדעת הש"ך.

איך אפרים קרא לאביו בשמו והרי אסור לבן לקרוא בשם אביו?

אפרים אצל אביו למצרים והגיד לו. ובפשטות אף בפסוק ב' שנאמר ויגד ליעקב היינו גם אפרים. ואם כן צריך עיון איך היה מותר לאפרים לקרוא ליוסף בשמו, והרי מבואר בגמרא במסכת קידושין (דף לא ע"ב) שצריך לשנות את שם אביו, ובשדי חמד (מערכת כף כלל קד) הביא אבן הקורא בשמו של אביו עובר על איסור תורה?

"וייהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וייקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המיטה (מח א ב)

ופירש רש"י (בפסוק א) על המילים ויאמר ליוסף: שיש אומרים שזה היה אפרים, שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך

ויעיין במה שכתב בכתב והקבלה (בראשית מט לא): על הפסוק "שמה קברו את אברהם ואת שרה שמה אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את לאה" ואף על גב דאסור לבן לקרוא את אבותיו בשמם בין בחייהם בין לאחר מותם, זה אינו רק כשמזכיר שמם לבד אבל כשאומר אביו מותר... ואחרי שאמר תחלה קברו אותי אל אבותיי, לכן מותר לו להזכיר שמם. אמנם מה שאמר יוסף אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב (בראשית נ כד) וכן יצחק אמר (בראשית כד כה) וייתן לך את ברכת אברהם צריך ביאור. וקרוב לומר דשאני שמות שלשת האבות מכל שמות בני אדם, כי כל שאר השמות אינם רק מקריים לפי מה שיזדמן בפי האבות לקרות שם בניהם, וכל עוד שלא ישתדל הבן להכין נפשו אל אחת מן המעלות האמתיות לקנות לו אחת מן השמות התוארים המשובחים להיקרא חכם או נבון צדיק או עניו וכדומה, פחיתות גדולה הוא לו אם יישאר כל ימיו בשם תולדתו לבד, ולזה הקורא את אביו בשם תולדתו יורה בו פחיתות מעלה והעדר כבוד, אבל שם שלשת האבות אברהם יצחק יעקב הם שמות אשר פי השם נקבם להיקרא כן, וכי יש לך חשיבות גדולה מזו אשר טרם נוצרו בבטן וקודם הוולדס הייתה עין ה' עליהם להודיעם בשם, אשר יורה בלי ספק על יתרון מעלות נפשיותיהם, ולזה כבוד גדול הוא להם אם יקראום זרעם אחריהם בשם הנכבד אשר מפי השם יצא לקרותם בו... ע"ש. ויתכן שהוא הדין לגבי השם יוסף הצדיק. (חש"ח קידושין לא ע"ב).

האם צריך לקום ולכבד אבא או רב סומא? הוכח מפרשת השבוע!

הלא הוא מחויב בכבוד רבו לעשות, ואין לומר שאמר ליה כפשוטו שרבא עביד הכי בלא תימא, דאם כן קשה למה אמר רב יוסף יהא רעוא דתירום רישך אכולא כרכא מה היה החידוש כשהוא מחויב לעשות אלא ודאי שאינו מחויב לעשות כן. ואולם יש לדחות: דלעולם מחויב אבל זה הוא תימא גדולה דעביד רבא כבוד כזה עד דמנפין כרעיה דמא וכבוד כזה בוודאי אינו מחויב עד דמתווסין אסקופה דבי ר"י דמא ועל זה היה רב יוסף מתמיה.

ויש להביא ראיה: מהא דמצינו בגמרא במסכת קידושין (דף ל"ג) אביי מכי הוי חזי לאודניה דחמריה דרב יוסף דאיתי הוי קאים וא"כ הלא רב יוסף מאור עיניים הוי. ואפשר לדחות: דרב יוסף לא היה באותו זמן סומא, ועוד דהרי בלאו הכי לא היה לו למיקם כ"כ מכי חזי אודניה אלא דעביד לרווחה דמילתא. ובהג"ה מבני רצה להביא ראיה שחייב: מהא דאמרין בגמרא במסכת מגילה (דף ט"ז ע"ב) שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית שם ועבר לא נענש על שלא כיבד את אביו, ועל שאר העשרים ושתיים שנה שהיה בבית לבן נענש אף על פי שהיה יצחק סומא, אם כן אנו רואים שיש כיבוד הורים אף בסומא, ואם בכבוד אב כן, כל שכן בכבוד רבו שהוא יותר חמור, ואין לומר שיעקב נענש על שלא כיבד את אמו שהרי בגמרא זו אינו מזכיר שנענש בשביל אמו אלא בשביל אביו. ואולם הוא דוחה זאת: דמה שנענש יעקב היינו בשביל שלא היה מאכילהו ומשקהו ומכניסו ומוציא וזה ענין כיבוד, אם כן אין ראיה לנידון דידן.

האם אדם התומך תורה ומסייע ללומדי תורה מקבל שכר כמו הלומד תורה? הוכח מפרשת השבוע!

וכן כתב הטור (יו"ד הלכות תלמוד תורה סימן רמ"ו): מי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני טרדות הזמן יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאילו הוא לומד בעצמו כמו שדרשו חכמים בפסוק שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהליך.

ובפרישה (יו"ד סימן רמ"ו אות ג') הסביר דכוונת הגמרא היא שבממון אין שמחה והנאה כי אם בשעת הוצאתו דקונה בעד מעות אוות נפשו אבל עניני יששכר דהיינו לימוד תורה והשגתה שמחתו בעודו באוהל בלי הוצאה כלל.

ובשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סוף סימן צ"ד) הקשה: מהא דאיתא בגמרא במסכת ברכות (דף ל"ד ע"ב) אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולם לא התנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמנהגה תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן - עין לא ראתה אלוהים זולתך יעשה למחכה לו, אם כן אנו רואים מכאן בפירוש שאדם התומך בתורה אין לו שכר כמו הלומד תורה ממש?

ומתוך בשו"ת בית שלמה: דסוגיות חלוקות בזה, דהסוגיה בגמרא במסכת ברכות סבירה ליה ששכרו של תומך תורה אינו כמו הלומד תורה, משא"כ הסוגיה בגמרא במסכת פסחים סבירה ליה דתומך תורה שכרו כמו הלומד, והטור פסק כמו הסוגיה דפסחים דתומך תורה שכרו כמו הלומד עצמו. ונראה להעיר על כך, דהרי רבי יוחנן בעצמו הוא מרא דשתי הסוגיות, ואולי מחלוקת אמוראים מה ששמעו מרבי יוחנן.

והנצי"ב בספרו שו"ת משיב דבר (ח"ג סימן י"ד) כתב שאפילו אדם המחזיק תורה חשוב כל כך, מכל מקום אי אפשר להעניק שכר למחזיק תורה שווה בשווה כתלמיד חכם: שהרי יש הבדל מהותי בין השכר הרוחני של תורה, לבין השכר הרוחני של מצוות, כי הרי אין שום דמיון שכר מצוה לשכר תורה.

דעת הרבה מהאחרונים לדייק מכח קושיא זו שבאמת רש"י לא כתב בפסוק זה שיש אומרים שהיה אפרים, שאי אפשר לומר כן כי היה זה כשם אביו, וכן כתב בבאר מים חיים ובספר דבק טוב ובמשכיל לדוד, ובעוד אחרונים. ואכן יעויין בספר תוספות השלם, שהביא שיטות שגם כאן היה זה אפרים, ואם כן צריך עיון איך היה מותר לאפרים לקרוא לאביו בשמו?

ועיין בחידושי הרי"ם (יו"ד סימן רמ ס"ב) שדן בשאלה זו וכתב: ולא יקראנו בשמו, ויש להקשות דהרי מצינו כמה פעמים במקרא שקראו לאביהם בשמם. ולכן אפשר לפע"ד דהא מצינו בגמרא גדול מרבן שמו - אם כן השם כבוד יותר. אך זה רק לאותן הגדולים שכולם קוראים להם בשם מטעם החשיבות, דגדול מרבן שמו, ולהם י"ל דגם הבנים מותרים לקרותן בשם, דאם לא כן הא כבוד הרב גדול מכבוד האב והיאך קראו להם בשם רק כאשר כולם קוראים בשם מטעם החשיבות מותר, אבל באותן שלא הגיעו למדרגה זו, גם אי הבן יקרא אותו בשמו מהאי טעמא לא מהני, דכיון דלא הגיע לדרגה זו לכולי עלמא שוב צריך הבן לשנות, ע"ש.

וכן כתב השד"ח חמד (שם עמוד שח) לגבי משה רבינו, שבשמות שגדול מרבן שמו, מותר לקרותן בשמו.

"ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות ויגש אותם אליו ויישק להם ויחבק להם וגו' ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחוו לאפיו ארצה".

יש לחקור האם יש חיוב לקום לפני אביו או רבו סומים או דילמא אין חיוב כיון שאין רואים אין צריך לקום?

הנה בספר עלי תמר על מסכת ביכורים (פרק ג') כתב שמפרשת השבוע יש להביא ראיה שיש חיוב לקום אף מפני רב או אבא סומא: שהרי אמר הפסוק: "ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות ויגש אותם אליו ויישק להם ויחבק להם וגו' ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחוו לאפיו ארצה" הרי מוכח מהפסוקים שיוסף ובניו השתחוו ליעקב לשם כיבוד אב אף שעיני ישראל אביו כבדו מזוקן לא יוכל לראות, והכי מסתבר שעיקר הכיבוד הוא שיראו האנשים שחולק כבוד לאביו או לרבו.

והנה בשו"ת שער אפרים (יו"ד סימן ע"ח) מובא בהגהות רע"א (יו"ד סימן ר"מ ס"ק ז') נשאל בזה. והביא ראיה: מהא דאמרין בגמרא במסכת יומא (דף נ"ג ע"ב) רבא כד הוי מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד דמנפין כרעיה, אם כן מוכח מזה דרבא היה נוהג כבוד ברב יוסף אע"ג דהרי רב יוסף היה סומא, אם כן חזינן דיש חיוב לכבד רבו סומא. ואולם יש לדחות ראיה זו: דאסיק שם אמרו ליה לרב יוסף דהכי עביד רבא א"ל יהא רעוא דתרום רישך אכולא כרכא, ואי ס"ד שיהיה מחויב בכבוד רבו אף שהוא סומא, אם כן למה אמרו ליה שרבא עביד הכי

בית הפרד"ש - בית יוסף
לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל ויצ"נ
רחוב קרית יערים 32 גבעתיים

פסק הרמ"א: "שכל אדם להתנות עם חבירו שהיה יעסוק בתורה והוא ימציא לו פנסה ויחלוק עמו השכר"
בוא ונעשה את העסק הבטוח והמשתלם ביותר!
כאשר אתה מחזיק אברך בכלל בבית המדרש אתה נהיה שותף מלא בכל זכויות לימוד התורה שלו ותוכל לקבל הסכום "יששכר זבולון" כתוב וחתום התקף מבחינה הלכתית.
לפרטים נוספים הרב יוסף ויצמן: 052-8144488

לתרומות:
בנק מרכנתיל דסקונט: 17 סניף: 621 חשבון: 89099
או באפליקצית בית בטלפון: 052-8144488
ניתן לתרום מכספי מעשר לכתחילה!

"זבולון לחוף ימים ישכון" (מט יג).

וכתב רש"י במקום בשם המדרש: שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה.

יש לחקור האם אדם התומך תורה ומסייע ללומדי תורה מקבל אותו שכר כמו מי שלומד תורה או אינו מקבל אותו שכר כמו הלומד ממש.

הנה איתא בגמרא במסכת פסחים (דף נ"ג ע"ב) אמר רבי יוחנן כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים, זוכה ויושב בישיבה של מעלה, שנאמר "כי בצל החכמה בצל הכסף", וכתב רש"י בצל החכמה במחיצת החכמה יכנס זה שהנההו מנכסיו, חזינן דהם מקבלים אותו שכר כמו הלומדים.

בעצמו כמו שכתב הטור, הוא כלומד בעצמו ממש כפשטות הלשון בלא גוזמאות, מה שאין כן כאשר הוא רק מסייע לו רק מעט אז אינו נחשב לו כלומד תורה ממש.

הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל בספרו שו"ת אגרות משה (יו"ד חלק ד' סימן ל"ז) כתב שמי שהתנה עמו להיות שותפים, שהוא שכר זבולון, הוא גם כן בכלל "עין לא ראתה", דכיון שנחשב לו לאותו האדם כמו שהוא לומד

האם אדם שתומך תורה שפתיו דובבות בקבר כאשר התלמיד חכם לומד? הוכח מפרשת השבוע!

"זבולון לחוף ימים ישכון וגו' יששכר חמור גרם" (מט יג)

וכתב רש"י במקום בשם המדרש שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה.

יש לחקור האם לאחר פטירתו של האדם התומך בתורה כאשר התלמיד חכם לומד תורה, האם שפתיו של הנפטר דובבות בקבר מכיוון שהיה הוא החזיקו את התלמיד חכם.

הנה הפלאה בגמרא המסכת כתובות (הקדמה ס"ק ל"ט) כתב דבר נפלא: לפרש מה שאמר דוד המלך בספר תהלים (ס"א ה) "אגורה באוהליך עולמים אחסה בסתר כנפיק סלה כי אתה אלוהים שמעת לנדרי וגו' ימים על ימי מלך וגו' כן אזמרה שמך לעד לשלמי נדרי יום יום" והנה אמרו חז"ל בגמרא במסכת יבמות (דף צ"ו) אגורה באוהליך עולמים וכי אפשר לו לאדם לדור בשני עולמות? אלא שאומרים דבר הלכה משמו, עוד אמרו חז"ל בגמרא במסכת עירובין (דף פ"ו) במה שאמר דוד המלך בספר תהלים (ס"א ח) "ישב עולם לפני אלוהים חסד ואמת מן ינצרוהו" אימתי ישב עולם לפני אלוהים? בזמן שחסד ואמת מן ינצרוהו, ויש לפרש המשך

הפסוקים על פי מה שכתבנו בסוף המסכת (דף ק"א) שהמחזיקים ביד תלמידי חכמים זוכים לתחיה על ידי טל תורה, אם כן מה שהתלמיד חכם נקראים חיים לעולם על ידי שאומרים דבר הלכה משמו, אם כן הכי נמי אותם אלו המחזיקים את התלמידי חכמים זוכים בירושה זו שיש להם שכר עולמים כיון שהם מספיקים ועל ידי זה מתרבה ומתגדל חידושי תורה, וזה שאמר דוד המלך "אגורה באוהליך" על כלל ישראל אפילו אותם אלו שאינם בעלי תורה, "כי אתה אלוהים שמעת לנדרי" על ידי שנודרים ונודבים ועל ידי זה נתת ירושת יראי שמך שהם מנחילים תורתם לדור דור, והיינו דקאמר תהלים (ס"א ז) "ימים על ימי מלך תוסיף" כמו שאמרו חז"ל מאן מלכי רבנן וזהו אריכות ימים שזוכים על ידי התורה כמו שכתוב "אורך ימים בימינה ושנותיו כמו דור ודור" - על ידי שאומרים הלכה משמו. ועל זה אמר "ישב עולם לפני אלוהים" דהיינו: כלל עם ישראל על ידי חסד ואמת שהם מאכילים מן התלמידי חכמים וכמו שהם נקראים חיים לדור דור כן אגורה שמך לעד לשלמי נדרי יום יום בשני עולמים בעולם הזה ובעולם הבא.

וכן כתב החפץ חיים בסוף ספרו תורת הבית (בהערה בעמוד ק"ה) שעל תומך תורה נמי אפשר לקרוא עליו אגורה באוהליך עולמים.

האם התומך תורה ניצל מיצר הרע מכיוון שזה נחשב כאילו הוא לומד תורה שזה מגן מיצר הרע? הוכח מפרשת השבוע!

פסוקים אלו בעניין המשתתף עם תלמיד חכם ולפי דרכנו נאמר, הוי כל צמא בתאוות גופניות ומתגבר עליו היצר, לכו למים ללמוד תורה ועל ידי התורה מתבטל היצה"ר, ואשר אין לו תורה ולא ידע ללמוד, כסף, יכול להשתתף עם הת"ח ובעידנא דעסיק שותפו החכם בתורה גם הוא ניצול מיצה"ר.

הנה החיד"א בספרו פני דוד (פרשת בשלח פרק ד') כתב: הנה איתא בחז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו ואין לו תיקון כי אם לעסוק בתורה כמו שאמרו חז"ל בראשית יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, וכתב הרב מופת הדור מהרח"א בעץ החיים (פרשת וייקהל) כי המשתתף עם התלמיד חכם כיששכר וזבולון נצל גם כן מיצר הרע, ואפשר לרמוז במה שנאמר בישעיה (נ"ה) "הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף" וכבר הראשונים פירשו

האם ברכה שאבא ואמא מברכים את ילדיהם מתקיימת יותר מברכה של סתם אדם אחר? הוכח מפרשת השבוע!

רבי אליעזר פאפו זיע"א בספרו פלא יועץ (ערך ברכות) כתב וז"ל: ועל אחת כמה וכמה יש לאדם להתאמץ ולהשתדל מאד לקבל ברכת אביו ואמו ואפילו אם אינו סמוך על שלחנם ורחוקה ישיבתו מהם לא יתירשל מליך בכל ליל שבת ויומו ובחגים לנשק ידיהם ולקבל ברכתם, שמלבד שהברכה היא קרובה להתקיים על שהם מברכים אותו מלב ומנפש בלב שלם כרחם אב על בנים, עוד בה כי למצוה תחשב לו על היותו מכבד אביו ואמו ובא בשכרו. ואמרו במדרש בראשית רבה (ס"ג) שכל הטובה והממלכה שיש לזרע עשו הוא על שהחשיב ברכת אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה (בראשית כ"ז ל"ד) באמרו ברכני גם אני אבי.

הנה הספורנו בפרשת ויצא על הפסוק "וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם" (בראשית ל"ב א) כתב כבר אמרו חז"ל בגמרא במסכת מגילה (דף ט"ו) אל תהי ברכת הדייט קלה בעיניך ולכן סיפר הכתוב ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת אב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלי ספק ראוי שתחול יותר מסוגלת צלם אלוהים המברך, באמרו "בעבור תברכך נפשי".

ובפירוש הטור על התורה בפרשת יתרו כתב שלכן כתוב למען "יאריכון" ימך ולא כתוב "יאריכו", כי המכבד את הוריו, הם יתפללו עבורו והם בתפלתן יאריכון ימך.

"יִקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבֹּק לִבּוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי"

אתה שתמיד רצית להנציח את הקרובים לך בצורה מכובדת זו ההזדמנות שלך!
אנו נערכים לגיוס תרומות עבור הרחבת האדרת ושיפוץ בית המדרש חדר השיעורים עזרת הנשים, וקניית ארון קודש חדש גדול ופצוץ לספרי התורה וכל כלי הקודש.

זו ההזדמנות שלך לקחת חלק בזיכוי הרבים ובמהפכה הרוחנית בגבעת זאב ולקחת חלק בזכויות הלימוד ניתן לתרום גם לשיפוץ עזרת הנשים וחדר השיעורים ולזכות בקריאת שם לע"נ.

לפרטים: הרב יוסף ויצמן: 052-8144488 הרב שמעון נעים: 058-7700681

ניתן לתרום ולסייע גם בביט בטלפון מספר: 052-8144488

כאשר מחפשים עשירי להשלים מנין לתפילת ערבית ועשירי לחופה, למי ילך? הוכח מפרשת השבוע!

תורה, ולא הוי רשות בלבד. ובבית שמואל (סק"ג) כתב: שאפילו אם אינו רואה אותם, מצווה לבטל מלימוד. בפתחי תשובה

(שם סק"ג) הוסיף בשם ה"ד אליהו (סימן לט) רמז לזה ממה שנאמר בקהלת "יעת ספוד ועת רקוד" בלי האות למ"ד, להורות דמבטלים תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה.

רבי אברהם אזולאי בספרו בעלי ברית אברהם (בפרשת ויחי) כתב: שיוסף הראה לאביו שטר כתובתו, ושגיר אנשים לגיר צדק, כדי לקדש את אסנת בפניהם.

ואולם מאידך הרי מצינו שמי שתורתו אומנותו לא חייב להפסיק מלימודו לצורך תפילה, ובודאי שלא לצורך תפילה בציבור. לאור זאת מסתבר שעדיף ללכת לחופה, ולא לתפילת הערבית. (חשי"ח קידושין ל ע"א).

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלוהים בזה ויאמר קחם נא אלי ואברכם" (מח ט)

וכתב רש"י במקום: בזה - הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר, ונחה עליו רוח הקודש.

שאלה: מושב שתושביו מועטים, מחפשים עשירי לתפילת ערבית, ובלשכת הרבנות גם מחפשים עשירי לחופה, ויש אדם אחד שיכול להשלים למניין לערבית או לחופה, לשניהם לא יכול ללכת, לאן ילך?

והנה נאמר בגמרא במסכת כתובות (דף יז ע"א) מבטלים תלמוד תורה להלוויית המת ולהכנסת כלה, וכן פסק מרן בשולחן ערוך (אבה"ע סימן סה ס"א): ומבטלים תלמוד תורה להכנסת כלה לחופה. וכתב החלקת מחוקק (שם) בשם הרא"ש שאפילו מי שתורתו אומנתו, מחויב לבטל

אדם שהלך לתומו ברחוב, ובסופו של דבר התברר לו שליווה את המת האם קיים מצוות הלווית המת? הוכח מפרשת השבוע!

אדם שהלך לתומו ברחוב, ולבסוף התברר לו שהוא הולך אחר המת, והוא אחד המלווים שלו, וכל מי שראה אותו חשב שהוא אחד המלווים של

ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים" (נ ז)

אחר כך כתב 'מכל מקום הליכה זו אחר המטה הוא לכבוד לפניו, ממילא נחשבת לזכות להולך'. משמע שיש בזה רק זכות, ולא ממש מצוה, וצריך עיון בשאלתנו, האם זה נחשב רק לזכות, הרי שלא קיים את קבלתו ויש עליו חיוב ללכת להלוויה אחרת, ואם נחשב שקיים מצוה, לא צריך.

והנה בעצם דבריו יש גם להעיר דאולי המהלך ברחוב נחשב כמתעסק ולא קיים מצוה כלל, אך למעשה כעין זה מבואר בדברי רש"י (ויקרא ה יז בשם התורה כוהנים) וז"ל: רבי אלעזר בן עזריה אומר 'כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', הרי הוא אומר למען יברכך גוי, קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע, אמור מעתה הייתה סלע צרורה בכניו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקדוש ברוך הוא קובע לו ברכה, ע"ש. אם כן מוכח שבמצות צדקה, אף על פי שלא כיוון לשם מצוה, מקבל על כך שכר. ועיין באהבת ציון (דרוש י דף טז סוף ע"ד) שכתב בשם אביו 'הנדע ביהודה' שבמצות צדקה, שעיקר התועלת היא שיגיע הכסף לעני, ואף בלי ציווי התורה היה בזה תועלת, במצוות כאלו אין הבדל אם עושה אותם לשמה או לא, וכן משמע מדברי החיד"א בספרו פתח עיניים על הגמרא במסכת בבא בתרא (דף י ע"ב) שבמצות צדקה לא בעינן כוונה, וכן כתב בשערי דעה (ח"א סימן נז) שבמצוות שבין אדם לחברו, התורה לא הקפידה על הכוונה.

ונראה לומר שזהו כוונת הנצי"ב, שמכיוון שמצוות הלווית המת, היא מצוה שבין אדם לחברו, אין הכוונה מעכבת בה, ומקבל על כך שכר, ומה שכתב בסוף דבריו שזכות היא לו, ולא כתב במפורש שקיים המצווה, יתכן שכוונתו שלא קיים את המצווה בשלימות, מכל מקום את המצווה קיים.

וכתב הגר"י זילברשטיין שליט"א שכן שמע ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שמכיוון שלמעשה הלך בלוויה זו, והמת התכבד על ידו, נחשב הדבר שקיים מצוות לווייה, וקיים את קבלתו.

איך קברו את זה יעקב ביחד עם שאר האבות הרי היה צדיק יותר מהם?

ואיתא בגמרא שגדולים צדיקים במיתתם יותר מאשר בחייהם, אם כן נמצא שעכשיו יהיה יעקב שווה לשאר האבות. כי הם מתים ונתגדלו והוא חי ועומד במעמד אחד, וזה הוא הפירוש של הפסוק "ושכבתי עם אבותיי" - רצונו לומר שכיבה לבד ולא מיתה כנוצר לעיל ממילא יכול להיות וקברתני בקבורתם.

הנצי"ב מוולוז'ין בספרו מרומי שדה על דברי הגמרא במסכת נזיר (דף ס"ה ע"א) כתב: שמעתי מחותני הגאון זצ"ל, שכך אמר יעקב שלא יהיה כן אשר ושכבתי עם אבותיי ונשאני ממצרים וקברתני בקבורתם, כלומר שמתחילה תקברני במצרים עד שתבא הגאולה ואחר כך תיקח תפוסה משם וקברתני בארץ ישראל, אל נא יהי כן, אלא שתולכני מיד.

אשם שנפטר ורוצה להיקבר ליד אבותיו וליד אבותיו קבור שם גם שונאו איפה עדיף לקבור אותו? הוכח מפרשת השבוע!

זה מפני זה לפי שקבורת אבותיו מצינו בפירוש בקרא שהקפידו בה אבות העולם כדכתיב "ושכבתי עם אבותיי וקברתני בקבורתם" מה שאין כן הקבורה אצל שונאיו לא נמצא איסור גמור בש"ס, ואדרבה גם מצינו גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדו כדאיתא בגמרא במסכת הוריות (דף י"ד) איברא כל זה במת זה שנקבר עכשיו מותר לדחות זה מפני זה, אכן המת ראשון שכבר נקבר אינו מוחל שיקבר שונאו אצלו כי זה בא בגבולו שכבר קנו מקומו אכן נראה דכל זה אין קפידה אלא אם כן שהוא עדיין תוך י"ב חדש שנקבר המת ראשון שעדיין הנשמה טייסה שמה והמדת הדין מתוח עליו עדיין יש לחוש שהשנאה מקלקלת את הקבורה שאין לו מנוחה המינו הימנו, מה שאין כן לאחר י"ב חדש שכבר נחה שקטה הכול אין כאן חשש כלל מן המת ראשון רק משום מת זה שנקבר עכשיו ודאי טוב לו להיקבר אצל אבותיו אף שנקבר ג"כ אצל שונאו ונשלוס ינוח על משכב אבותיו.

איך קברו את ראשו של עשיו במערת המכפלה והרי אין קוברים רשע אצל צדיק?

במסכת סנהדרין (דף מ"ז ע"א), וברש"י (שם), עיין שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן שמ"א) ואף על גב דנפל הראש עד לשם, מכל מקום לא היה לקברו שם.

ובספר איילת השחר מתרץ: שאולי בזכות שעשיו כיבד אב אביו לכן הוא זכה להיקבר שם.

עוד מתרץ בספר איילת השחר: מכיוון שראשו של עשיו נפל לשם לכן לא הוציאו אותו. ומיד הגר"א זצוק"ל הקשה על כך: והרי קברו שם אחר כך את יעקב אבינו, ואיך היה מותר לעשות דבר זה?

עוד מתרץ בספר איילת השחר: מכיוון שזה היה קודם מתן תורה, לכן לא הקפידו על זה. ולענ"ד יש להעיר: מהא דאיתא ברבינו בחיי על הפסוק (מ"ז כ"ט) "אל נא תקברני במצרים" שלכן לא רצה יעקב להיקבר במצרים, משום דקימ"ל בדברי מרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן שס"ב ס"ק ה) שאין קוברים רשע אצל צדיק, לכן יעקב שהיה צדיק לא רצה להיקבר במצרים שהיו רשעים.

המת, האם קיים מצות הלווית המת, מפני שסוף סוף הנפטר קיבל כבוד מכך, או שמא מאחר ולא התכוון לכך, וכלל לא ידע שהוא מלווה מת, לא קיים שום מצוה. ונפקא מינה כגון באופן שאותו אדם קיבל על עצמו למשך חודש שהוא חייב כל יום ללוות מת מפני שפעם אחת בעבר הוא זלזל במצווה זו, האם קיים בהלוויה זו את המצווה, או שמא לא קיים, ואז יצטרך לפנות לבתי ההלוויות ולהשתתף בהלוויה נוספת?

כתב הנצי"ב מוולוז'ין בהרחב דבר (פרשת ויחי נ ז) וז"ל: ואפילו מהלך האדם אחר המטה בדרך הילוכו, לצורך עצמו, מכל מקום מקבל שכר הלווית המת, שהרי מכל מקום עשה כבוד למת. והוא בכלל עושה מצוה שלא לשמה, שנחשב מכל מקום למצווה, מכל שכן בעניין שהוא בכלל גמילות חסדים, אין נפקא מינה מאיזה טעם עשה, אם לשם מצוה או לא, אלא כל שעשה הגמ"ח נחשבת לזכותו, וכן בהלווית המת, אחרי שמכל מקום הליכה זו אחר המטה הוא לכבוד לפניו, ממילא נחשבת לזכות להולך. ועוד ראייה דגם העולה שלא בשביל המת נחשב לו לכבוד, מהא דתניא במכילתא בפרשת בשלח, ולא עוד אלא ששם יעקב על עבדי פרעה וזקני ביתו. ועם יוסף על הארון והשכינה והכוהנים והלויים וכל ישראל ושבעה ענני הכבוד, עכ"ל.

והרי כל אותם אלה לא בשביל הלווית יוסף עלו אחרי מיטתו, אלא שמכל מקום נחשבו לכבוד ליוסף... והכי יש להוכיח עוד ממעשה דבעיא מוכסא כדאמרין בגמרא במסכת סנהדרין (דף מד ע"ב). ולפי פרש"י שניתן כבוד לרשע, שליווהו הרבה בני אדם בטעות, כשסבורים שמיטתו היא של הצדיק, הרי אף על גב שלא בשבילו הלכו אחריה היה לו לכבוד. ואולם בחידושי הרמ"ה והרמב"ן ז"ל (שם) הביאו מעשה שקברו את הצדיק בין הרשעים, ואת הרשע בין הצדיקים, ואם כן לא מוכח מזה, עכ"ל הנצי"ב.

והנה רבנו הנצי"ב פתח בלשון 'והוא בכלל עושה מצוה שלא לשמה, שנחשב מכל מקום למצווה'. משמע מדבריו שהמלווה קיים מצוה, אולם

"ושכבתי עם אבותיי וקברתני בקבורתם" (יב מז)

הנה בספר חנוכת התורה הקשה למה כפל הכתוב לשון ושכבתי וקברתני? ותירץ: על פי מה דאיתא בגמרא כשם שאין קוברים רשע אצל צדיק כך אין קוברים צדיק גמור אצל צדיק שאינו גמור כמו שמצינו כמה פעמים בגמרא במעלות של צדיקים וחסידים. אם כן לפי זה לכאורה קשה איך אמר יעקב "ושכבתי עם אבותיי" והרי איתא במדרש שיעקב היה מובחר שבאבות ואין קוברים צדיק עם רשע?

וחנוכת התורה וכן החתם סופר (בפרשת השבוע) מתרצים: שצריך לומר דהנה איתא במדרש ושכבתי עם אבותיי אמר הקדוש ברוך הוא חייך שאתה שוכב ואין אתה מת, אם כן כיון דיעקב לא מת ושאר האבות מתו.

יש לחקור מי שנפטר ורוצה להיקבר ליד קבר אבותיו רק שליד קבר אבותיו קבור גם שונאו של אותו אדם מה עדיף לעשות, האם לוותר להיות קבור ליד אביו או לוותר על זה ששונאו קבור שם.

הנה בשו"ת יעקב (חלק ב' סימן צ"ו) נשאל בעניין קבורת מתים שרוצה לקבור מת אחד אצל אבותיו רק שמצד אחד נקבר מי שהיה שונאו אי ימנעו בשביל זה מלקבור אותו אצל אבותיו או לא. ומסק': ודאי אם אפשר לקיים שניהם מוטב דהיינו לקבור אותו אצל אבותיו בצד אחר ולא אצל שונאו מטעם שכתב הבית יוסף (סימן שס"ב) בשם רבינו ירוחם בשם צוואת רבי יהודה החסיד. וכן פסק מרן בשולחן ערוך שאין לקבור שני מתים יחד שהיו שונאים זה את זה אין לקבורם יחד שאף במוות אין להם מנוחה יחד עכ"ל, אך היכא דאי אפשר לקבור אצל אבותיו אם לא בעניין זה שיקבור אצל שונאו היה נראה לכאורה לומר שאולי עדיף היה לדחות

"ויישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו במערת שדה המכפלה" (ג יג).

איתא בגמרא במסכת סוטה (דף י"ג ע"א) שבשעת קבורת יעקב אבינו כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעכב, וכי חושים בריה דדן תמן הווה ויקירן ליה אודניה, אמר להו מאי האי, ואמרו ליה קא מעכב האי וכי שקל קולפא מחייה ארשיה, תתרן עיניה ונפלו אכרעא דיעקב, פתחינהו יעקב לעיניה ואח"כ, והיינו דכתיב (תהלים נ"ח) "יששכר צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע" באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב (בראשית כ"ז) "למה אשכל גם שניכם יום אחד", ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוואי, קבורתן מיהא ביום אחד הוואי, עיין בדברי התוספות בגמרא במסכת גיטין (דף נ"ה ע"ב).

ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב: כשעשו בא לערער על קבורת יעקב במערת המכפלה, וחושים בן דן חתך ראשו ונתגלגל לתוך מערת המכפלה.

והקשו מרן הגר"א זצוק"ל בספרו אילת השחר (בפרשת השבוע), וכן בספר דרך שיחה: איך קברו את ראשו של עשיו ביחד עם אביו, והרי מרן פסק להלכה בשולחן ערוך (יו"ד סימן שס"ב ס"ק ה') דאין קוברים רשע אצל צדיק, והוויא איסור דאורייתא, כמו דאיתא בגמרא

מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל מתרץ: על פי מה דאיתא בגמרא בירושלמי במסכת נדרים (פ"ג ה"ח) אמרו שלעתיד לבא כשישבו הצדיקים יבוא עשו ליישב עמהם עד שהקב"ה יוציא, ואיך ישב שם כנראה שיש בו מעלות, ובשביל המעלות האלו סגי שראשו יישאר במערת המכפלה.

האם מותר לכבד נכרי בסנדקאות? הוכח מפרשת השבוע!

מרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן קפ"א) ורש"י כתב שם שמזמין השערות להכיף, ולפי זה גם בנידון דידן הלא ההכרח שהסנדק יחזיק רגלי התינוק ויטה את הגיד לצד המוחל, א"כ הרי הוא מסייע לגוף מצות מילה וכאילו עשו שניהם, וכעין זה כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קנ"ט) שהסנדק עושה שתי פעולות מחזיק התינוק וגם נטפל למצות מילה, וכיון שלסנדק יש חלק בגוף מעשה המילה, והרי פסק הרמ"א (סימן רסד) עכו"ם שמל שצריך לחזור ולהטות דם ברית, ולכן אסור למוהל למול כשהסנדק עכו"ם, ויש לחוש לברכה לבטלה כיון שאין עושה המצווה כהוגן.

הגה"ק מצאנו זצ"ל בספרו ספר שפע חיים (ח"ב עמוד רס"א) כתב וז"ל: זקני הקדוש מרן הדברי חיים מצאנו זי"ע נשאל פעם במברק על אודות יהודי אחד שהיה מקורב לחצר המלכות ועמד עם השרים בקשר מסחר, שנולד לו בן והוא כיבד שר ממשלה קטולי בסנדקאות, וכשהסבירו לו כי לא יתכן למול את התינוק רק אם יכובד יהודי בסנדקאות, השיב הלה בעזות, כי אין זה מכבודו לבטל את הכיבוד משר המכובד למלך, ואם לא ירצו למול את בנו יכבד את השר בטקס הטבלת הילד לנצרות, כאמור נשלח מהרה מברק לזקני הק' מצאנו, והוא השיב מברק בקצרה להטביל ולא למול, בסופו של דבר מיאן השר הנוצרי להשתתף בטקס הטבלת התינוק כי בעניו לא היה זה לכבודו להטביל סתם תינוק של עשיר, ורק להיות סנדק בברית מילה הסכים לפי כבודו, בראותו זאת התחרט אבי הבר, והסכים למולו כדת משה וישראל ע"י סנדק כשר.

האם אבל או חולה חייב או מותר לקום מפני רב שנכנס לבקר?

אבל בערוך השולחן (יו"ד סימן שע"ו) כתב דגמרא זו מיירי בעמדו באיסור אף על גב שאינו רשאי. וכן בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן כ"ו), וכן מובא בהגהות רע"א (יו"ד סימן שע"ו ס"ק א'), וכן בגיליון מהרש"א (שם), וכן בשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן רל"ד) כתב אם רוצה להחמיר ולעמוד ליכא איסור. והביא ראיה: מהא דכתיב בפרשת השבוע (מ"ז ל"א) "וישתחו ישראל על ראש המיטה" ובכת רש"י במקום: לחלוק כבוד למלכות, הרי אנו רואים דאף בחולה מותר לחלוק כבוד למי שגדול הימנו, דהא יעקב היה חולה אם כן ה"ה באבל דחדא מילתא הוא, ואע"ג דאין למדין מפסוק שקודם מתן תורה, מ"מ דמילתא דמסתבר ילפינן מקודם מתן תורה.

ובשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן רל"ד) כתב לפי זה דבר נפלא דמה הטעם שיוסף בא ליעקב רק כשהוגד לו אביך חולה, והוא על פי מה שכתב הרא"ש בפרק קמא דקידושין (סימן נ"ז) במהר"ם מרוטנברג שמיום שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אליו, וכן יוסף נתיירא מזה שלא יכבדו אביו, ובאמת איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל (בראשית מ"ז כ"ט) שבגלל שהשתחוה לו אביו כשירד מצרימה נקטעו שנותיו אבל כיון שאביו חולה, והדן הוא דאינו קם אפילו מפני נשיא לכן הלך אליו, והוא סבר שאסור לקום דהוא דומיה דאבל שמעולל שאין זה כבוד וכמו שהשבות יעקב מדמי ליה, ויעקב סבר דמותר להחמיר ולזה השתחוה לפניו.

ולענין הלכה: אבל וחולה אין צריכים לקום מפני רב שנכנס, אבל אם רוצים להחמיר ולקום מותר להם, ועיין בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ג סימן ת"י) כתב שאף על גב שאין צריך לקום מ"מ צריך לעשות איזה הידור כגון להראות שהוא רוצה לקום.

האם מותר לשבת ליד חולה כיון שהשכינה שם? הוכח מפרשת השבוע!

נדרים (עמוד י"ג מדפי הרי"ף): שדווקא יותר גבוה או אפילו שווה בשווה למראשותיו אסור, אבל עומד במקום שפל מהמטה אפילו על גבי כסה מותר. ושיטת המאירי המובאת בגמרא במסכת נדרים (דף מ ע"א), וכן הביא הריטב"א על הרי"ף בגמרא במסכת נדרים (עמוד י"ג מדפי הרי"ף): שאסור למבקר לשבת באף מקום אלא רק על גבי הקרקע ממש.

הנה במאירי בגמרא במסכת נדרים (דף מ') כתב פירוש חדש בגמרא וז"ל: הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי ספסל ולא על כיסא אלא מתעטף ויושב על גבי קרקע ומבקש עליו רחמים וכיוצא מפני שהחולה מהרהר בלבו תשובה ומתפלל בכל לבו, וכשרואה זה יושב במקומות הגבוהים מתייאש מן התפלה, ולפי דרך למדת שהחולה מדרכו לשוב ולהתפלל ועל זה אמרו אין חולה עומד מחלי עד שמוחלים לו כל עונותיו.

ובשו"ת צ"ח אליעזר (חלק ה' סימן י') הקשה: דלכאורה תמוהים דברי המאירי שנתן טעם משלו בעיקר הדבר דלא ישב וכו' דהוא מפני שהחולה מהרהר בלבו תשובה וכו' ולא הזכיר כלל טעמא דגמרא על כך דהוא מפני שהשכינה שרויה למעלה ממיתו של חולה, ובע"כ לומר דהמאירי פירוש דהוא המכונה עצמו בדברי הגמרא, דלכך שכינה שרויה למעלה ממיתו של חולה מפני שדרכו של החולה להרהר בלבו תשובה ולהתפלל בכל לבו, ועל פי זה המשיך המאירי בפירושו המפתיע דסברת הטעם דלא ישב המבקר לא ע"ג

עוד מתרץ איילת השחר: שיעקב לא נקבר בתוך ארבע אמותיהם, לכן אין בזה איסור של קברות רשע אצל צדיק שרק בתוך ארבע אמות יש את האיסור הזה.

"וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן מנשה ילדו על ברכי יוסף" (נ כג).

וכתב בתרגום יהונתן: גזירנון ורבינון יוסף. ובפירוש התרגום כתב יכול להיות שדעתו כי מל אותם על ברכי הסנדק, א"נ יש לומר שיוסף היה הסנדק, וזה הפירוש על ברכי יוסף.

יש לחקור נכרי שר או אדם מכובד שמגיע לברית מילה האם מותר לכבדו בסנדקאות.

הנה בשו"ת דברי מלכאל (ח"ד סימן פ"ו) נשאל בזה האם מותר לכבד נכרי בסנדקאות, וכתב דמרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן רס"ד) מבאר שהסנדק צריך להיות ירא שמים, אם כן בודאי אינו נכון שייקח נכרי לסנדקאות, ועוד דמצינו שהסנדק נקרא בעל ברית, וכאשר האבא אינו נמצא בבית איתא במרן בשולחן ערוך (יו"ד סימן רס"ה) שנהגו שהסנדק מברך ברכת להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, וכן לענין קריאת ספר תורה כתב המגן אברהם (או"ח סימן רפ"ב) שהסנדק קודם למוהל, וצריך להבין מה מעלתו של הסנדק לעומת המוהל שעושה את כל המצווה?

ונראה דהנה איתא בגמרא במסכת מכות (דף כ' ע"ב) שהניקף אם הוא מסייע ומטה ראשו לוקה גם כן על לאו דלא תקיפו, וכן איתא בדבריו של

מובא בגמרא במסכת מו"ק (דף כ"ז ע"ב), וכן מובא בדברי הרמ"א (יו"ד סימן שע"ו ס"ק א') הכל חייבין לעמוד מפניו שיא חוץ מאבל וחולה.

ומובא שני טעמים בדברי האחרונים מדוע פטורים: הלבוש (יו"ד סימן שע"ו) כתב: מפני שטורדים בצערן, לכן הם פטורים מלעמוד. והקשה על כך בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן כו): והרי אמרינן בגמרא במסכת סוכה (דף כ"ה ע"א) אבל חייב בכל המצוות חוץ מן התפילין שנאמר בהן פאר ולא אמרינן דמשום טרדה פטור, דמבעי ליה ליתובי דעתיה, וגם עיקר עמידה מה טרדה אית ביה. ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן כ"ו) כתב: משום דמעולל בעפר, ולכן אין זה קימה שיש בה הידור, והוא הדין חולה הויה כעין זה.

יש לחקור האם אין חיוב אבל אם רוצה לעמוד מותר או דילמא יש איסור לעמוד כיון דאין הידור בקימה דמעולל בעפר קרנו והוא כקימה בבית המרחץ.

הנה הכסף משנה בהלכות אבלות (פרק י"ג הלכה ה') כתב שאם רוצים להחמיר ולעמוד מותר. והביא ראיה: מהא דכתב הרמב"ם שם ומקורו בגמרא במסכת מו"ק (דף כ"ז ע"ב) הכל חייבין לעמוד בפני נשיא חוץ מאבל וחולה, ולכל העומד אומר לו שב, חוץ מאבל וחולה, משום דמשמע שישב באבלו, וכן לחולה שישב בחליו, ואם נאמר שאסור להם להחמיר איך יש את המציאות שאומר להם שב, וכי מרן המחבר מיירי בעבר באיסור, אלא שמע מינה שמותר להם להחמיר אם רוצה.

"וישתחו ישראל על ראש המטה" (מז לא).

וכתב רש"י במקום: הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה.

והנה איתא בגמרא במסכת שבת (דף י"ב ע"ב) הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כיסא אלא מתעטף ויושב לפניו, מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה, שנאמר ה' יסעדנו על ערש דווי.

יש לחקור האם אסור לשבת כלל ליד חולה או דילמא יש אופנים שמותר לשבת ליד החולה.

איכא כמה שיטות בראשונים בזה: שיטת התוספות בגמרא במסכת שבת (דף י"ב ע"ב) שדווקא כשהחולה שוכב בנמוך שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה, אבל כשמבקר יושב יותר נמוך או אפילו שווה בשווה נמי מותר. וכתב הש"ח בגמרא במסכת פסחים (פרק נר מצוה) דהא דכתבו התוספות דהא לא ישב על גבי מטה ולא על ספסל, נראה דדווקא כשהחולה שוכב בנמוך שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה. ונראה דאפילו המבקר יושב בנמוך מהחולה, לא ישב אצל ראשו של חולה רק לפניו, כדמשמע לישנא דברייתא, ושם דווקא שרי ליישב נמוך מהחולה. שיטת הריטב"א על הרי"ף מובאת בגמרא במסכת

החולה, ועיי שזה יתיישב במקומות הגבוהים יתייבש החולה מן התפלה ויגרור להסתלקות השכינה, ואולי י"ל שהדבר שהביא למאירי לפירושו המיוחד הזה הוא מפני שהיה קשה לו דגם בביהכ"נ מצויה השכינה דכל בי עשרה שכינה שריה ובכל זאת לא אסרין מליישב ע"ג ספסל לכן פירש כך.

כאשר אדם קם בבוקר מה עליו לעשות דבר ראשון עדיף ללמוד גמרא או משניות? הוכח מפרשת השבוע!

כי נר ה' נשמת אדם כדאיתא בגמרא במסכת שבת לכן לומדים פרק משניות זה שמדבר מענייני נר.

ובשל"ה הקדוש בגמרא במסכת שבועות (פרק נר מצוה ס"ק ל"ג) כתב ובענין לימוד משנה ותלמוד, איזה מהן להיות רוב עסקו בו איתא בגמרא במסכת בבא מציעה (דף ל"ג ע"א) תנו רבנן: העוסקים במקרא מדה ואינה מדה, במשנה מדה ונוטלים עליה שכן, בתלמוד, אין לך מדה גדולה מזו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד, והדר אמרת ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד, אמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו, שבקו כולי עלמא מתניתין ואילו בתר תלמודה, הדר דרש להו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד, ומכל שכן האידנא, שזכינו לפירוש הרמב"ם ורבנו עובדיה מברטנורה, שמבארים המשנה כפי ההסכמה שבתלמוד, וגם כתבו פסק ההלכה, הרי מעלת המשנה רבה כי מה שאמרו תחילה, תלמוד, אין לך מדה גדולה הימנה, כי גירסת המשנה בלא תלמוד לא יגיעהו לתכלית המכוון ללמוד חוק ומשפט בישראל, שאם לא ידע טעמי הדבר, פעמים דימה דבר לשאינו דומה, ויורה הוראות טעות, ועל זה אומרת הגמרא במסכת סוטה (דף כ"ב ע"א) תנאים מבלי עולם הן, וכי מבלי עולם הן, והלא מיישבי עולם הן, שנאמר "הליכות עולם לו" (חבקוק ג' ו'), אלא שמורים הלכה מתוך משנתו, עד כאן, אבל עתה בפירוש הרמב"ם ורבנו עובדיה מברטנורה, מתוקן הכל, על כן, רוב העסק יהיה במשניות, ללמוד ולחזור אותם בלי ערך וכלי הפסק, ויהיה שונה הלכה בתלמוד בכל יום ולפלפל פלפול של אמת, ואשרי הזוכה למשנה שיהיו שיתא סדרי משנה שגורים בפיו בעל פה, ואז עושה סולם לנשמה שתעלה למעלה למדרגה קמא, וסימנך 'משנה' אותיות 'נשמה'.

האם מותר לומר 'תודה' או 'תזכו למצוות' לאחר הלואה? הוכח מפרשת השבוע!

ובדרכי תשובה (סימן קס ס"ק פח) הביא בשם ספר מרבה תורה (שם ס"ק כד) שעמד גם כן בנידון דידן, ומצדד להחיל על פי מה שכתב הדברי מלכאל, בדמצווה שרוצים שתעשה פירות שילמדו ממנו אחרים לעשות גם הם כמותו, מצוה לפרסם שם העושה לטובה וכו'. וכן הוא בשו"ת הלל אומר (יו"ד סימן עה) ע"ש.

והגרש"ז אורבאך זצוק"ל בספרו שו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן כז) כתב שיש שאין אומרים "תודה", ונוהגים משום כך לומר במקום זה "תזכו למצוות". ולענין לא יפה הם עושים כי תזכו למצוות הוא ממש ברכה והיינו ריבית דברים, כמו שכתבו התוספות בגמרא במסכת קידושין (דף ח ע"ב ד"ה צדקה) ואילו אמירת תודה חושבני דאין בזה שום איסור, שאינה אלא כאילו המלווה מתנה עם הלווה, שלא יחא כפוי טובה לשום אדם, ואף גם המלווה ברור הדבר שחלילה ללווה להיות ככופר בטובתו שעשה לו הלווה, וחייב שפיר להחזיק לו טובה, וליתן לו זכות קדימה בדבר שהוא אינו חסר, וגם אינו גורם למלווה ריוח של ממון, וגם מותר הלווה ליתן מתנה למלווה עבור זה שהלווה אם המלווה לא ידע כלל שהלווה הוא הנותן, ומה שאסור להקדים שלום היינו מפני שהוא ברכה.

והגרש"ז אורבאך זצוק"ל בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן סח ב) חזר בו, וטעמו על פי מה שכתב בשולחן ערוך הרב בהלכות ריבית (סעיף ט): אסור להקדים לו שלום אם לא היה רגיל מתחלה להקדים לו, ואין צריך לומר לקבלו בפניו, או להודות ולהחזיק לו טובה, או לברכו בפניו על שחלווהו, או על שהרחיב לו זמן, שנאמר 'נשך כל דבר אשר יישך אפילו דבור אסור. ואם צריך לבקש ממנו שילווהו או שירחיב לו זמן יבקש בדברי תחנונים בלבד ולא בדברי שבח וקילוס או חניפות דברים אחרים, עכ"ל. ולכן כתב שחשב שבדברנו רק קילוס וברכה הוא יאסור, מפני שהמלווה נתנה וחשיב כאילו הלווה נותן לו ריבית דברים, אבל לקבל הלוואה בחנם ללא שום תשלום, ולהתנהג כאילו המלווה לא עשה לו כלום אין זה מדת דרך ארץ ולא נכון לעשות כן, ולזאת חשבתי שצריך על כל פנים להראות לו שהוא מבין ומרגיש את החסד שעשה לו, והוא מודה לו עבור זה שקיים מה שכתוב בתורה והלווה לו ללא שום תמורה, אך חזר בו.

רבי שמעון שוואב סיפר שבישיבת מיר בחו"ל היה מנהג שלפני שנסעו הבחורים לביתם בסוף הזמן, היו נכנסים למשגיח ר' ירוחם, מקבלים ממנו הלוואה לנשיעה, וכשחזרו בתחילת הזמן החזירו את ההלוואה. והוא כחבר צעיר ניגש בסוף הזמן הראשון שלו בישיבה לקבל את ההלוואה, ולאחר שקיבל את הכסף אמר 'תודה'. והמשגיח גער בו האם איך יודע שתודה זו אסורה מדין ריבית דברים. ויהי בסוף הזמן השני, כאשר קיבל רבי שמעון את ההלוואה, לא אמר תודה. ור' ירוחם גער בו שוב, איך מתבייש, קיבלת הלוואה ואיך אומר תודה, הלא יש בכך חוסר נימוס ודרך ארץ. משהתפלל ר' שמעון על ההוראה הסותרת, הסביר לו המשגיח של ישיבת מיר צריך להיות ברור שהאדם מצד עצמו רוצה לומר תודה, וחייב לומר תודה, על כל טובה שעושה לו. אלא מאי, שמרן השולחן ערוך פוסק שאסור, וממילא אסור לומר, אבל משהתבוננתי בפניך ראיתי שקיבלת את הוראתי הקודמת כדבר המובן מאליו שלא אומרים תודה וזהו. (חש"ח בבא מציעא עה ע"ב).

מטה וכו' הוא לא בגלל כבוד השכינה אלא בגלל מצבו הנפשי של החולה, משום דכשרואה החולה את זה יושב במקומות הגבוהים מתייבש מן התפלה, וזה דיהבין בגמרא טעמא על כך מפני שהשכינה שרויה למעלה ממיתו של חולה, המכוון גם כן בכזה שהשכינה שרויה עקב תפלתו והשתפכות נפשו של

מאשר שמנה לחמו והוא ייתן מעדני מלך" (מט כ).

כתב החיד"א בספרו מדבר קדימות (ערך אשר) אמרו בשם האריז"ל: כי אשר עומד בפתח גיהנום, וכל מי דהוא יודע משנה מצילו, וזהו מאשר שמנה לחמו, "שמנה" אותיות משנה.

והנה כתב הבאר היטב (סימן א' ס"ק ו) וכן כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ט') שכאשר אדם קם בבוקר ילמד שיעור משניות קודם לכל דבר, כי משנה אותיות נשמה, ועל ידי זוכה לנשמה, כי משנה אותיות נשמה.

ובחידושי חתם סופר (ע"ת מהדורה רביעית בדרוש לר"ה) שבסוף פרשת וילך כתב לפי זה דבר נפלא: על טעם מנהגן של ישראל בכל תפוצותיהן שבערב שבת בתפילת ערבית אומרים פרק משניות במה מדליקים, בדספרי רבותינו ז"ל כתוב טעם על זה כדי שיזכור עי"ז איזה הן הפתילות ושמיים הכשרים להדליק בהן, וטעם וכן על מנהג אחינו בני ישראל שבספרד שנוהגים לומר הפרק הזה קודם קבלת שבת, אבל למנהג אחינו בני ישראל שבאשכנז שאומרים אותו אחר סיום תפלת ערבית אינו מספיק הטעם הזה, וכמובן שזאת השאלה של הח"ס ישנה גם לפי אלו שנוהגים שאומרים אותו אחר אמירת מזמור שיר ליום השבת, דהא סוף סוף זה כבר אחר קבלת שבת, ומביא שהרב השל"ה ז"ל מביא בסידורו שער השמים משם הרמ"ק שיש טעם עפ"י קבלה לומר פרק במה מדליקים, ואיך מדידה מוסיף ליתן עוד טעם, והוא, עפ"י שאיתא בבאר היטב בשם האריז"ל שאחר שישכים בבקר יהיה תחילת לימודו פרק משניות כי על ידי זה מתיישבת הנשמה בגופו כי משנה אותיות נשמה, ולפי"ז אחר תפלת ערבית בשבת שכבר קיבל נשמה יתירה, כדי ליישב אותה לומדים פרק במה מדליקים כי יען הנשמה קרוי"נ כדכתיב

אוצר הספרים

סניף

בית המדרש "בית יוסף"

לע"נ רבי יוסף ב"ר יצחק ז"ל זכנו

"ונתתי להם בביתי ובחזומותי יד ושלם טוב מבנים ומבנות שלם עולם אשר לא יכרת"

בחסדי שמים בעקבות ריבוי הלומדים בבית המדרש, אנו זקוקים בדחיפות לאוצר הספרים ספרי יסוד הלכה, ראשונים ואחרונים, מחשבה הגות ואגדה. וכן ספריות נוספות לטובת לומדי בית המדרש ומשתתפי השיעורים. בוא ותזכה להיות שותף בכל זכויות הלימוד! ניתן להנציח על גבי הספרים בהקדשה מיוחדת לבריאות / הצלחה / נחת / שלום בית / זש"ק / ולע"נ קרובים וידידים לפרטים נוספים: הרב יוסף יצמן 052-8144488

לתרומות:

בנק מרכנתיל דיסקונט 17 סניף: 621 מספר חשבון: 89099

ע"ש: קול אליה גבעת זאב.

ניתן לתרום גם בביט בטלפון מספר: 052-8144488

איש לרעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק ניתן לתרום מכספי מעשר לכתחילה!

ער. 580726444 רחוב קריית יערים 32 גבעת - זאב דוא"ל: koleliya@gmail.com

י"וברך אותם יוסף" (מח טו)

לקח הלוואה מחברו, האם לאחר ההלוואה מותר לומר לו תודה, או תזכו למצוות, או שמא יש בזה משום ריבית דברים ואסור?

אומרת הגמרא במסכת בבא מציעה (דף עה ע"ב) תניא רשב"י אומר מנין לנושה בחברו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום, שנאמר נשך כל דבר אשר יישך, אפילו דבור אסור.

הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל בספרו שו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן פ) נשאל אם מותר ליתן תודה בספרו שמדפיס, למי שהלווה לו כסף להדפיסת ספרו. והשיב נלע"ד שבלשון תודה כמו שאסור לומר להמלווה עבור הלוואתו מדין ריבית דברים, אסור גם לכתוב ולהדפיס, אבל יכולים לכתוב בלשון הודעה שיתברך מן השמים, כי אמת שיתברך בזכות מצוותו הגדולה ונמצא שהוא רק הודעה וספור דברים בעלמא, שוודאי מותר לפרסם איך שלווה מפלוני סך כך וכך, אף אם יהיה מזה להמלווה הנאה ממה שהתפרסמו חסדיו כי מצוה לפרסם עושי מצוה אם אין מקפידים להסתיר, לכן גם בכתב ודפוס רשאים לפרסם לכתוב בנוסח כזה 'ברכה נתנה מהשי"ת לפלוני הגומל חסד והלווה להדפיסת הספר כך וכך', או דוגמא של נוסח זה. שלשון כזה הוא רק הודעה וספור דברי אמת שיש ברכה מהשי"ת לפלוני שנמל חסד בהלוואתו.

כאשר אדם פגע בחברו האם הוא יכול לשלוח שליחים לבקש מחילה או שהוא לבד צריך ללכת ולבקש מחילה? הוכח מפרשת השבוע!

במדרש, שהשליחים האלה היו בני בלהה ובני זלפה שהיו רגילים אצלו ומקורבים אליו, וכמו שנאמר והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, ומכיוון שגם הם היה להם חלק במכירתו של יוסף, ועליהם היה לפייסו ולבקש מחילה ממנו, רשאים היו להקדים לפייסו עבור חטאם כלפיו, ואחר כך גם על שאר האחים, וכעין מה שאומרת הגמרא במסכת בבא מציעא (דף ח') מגו דזכי לנפשה זכי נמי לחבריה.

והפרי חדש (או"ח סימן תר"ו סעיף א') חולק על המהר"י בן חביב: וז"ל ואין נראה לי כן, דכיון דסוף סוף חולק לפייסו, אם העלוב מתפייס מה בכך אם עבר זה בתוכם. וגם בספר יפה מראה בירושלמי (שם) כתב שאין דברים מוכרחים, וכן עיקר.

וכן הגאון רבי חיים פלאגי בספרו לחיים בירושלים על דברי הירושלמי במסכת יומא (פרק ח' הלכה ז'), (דף כב ע"ד) הביא דברי הגאון רבי שמואל יפה בספר יפה מראה שחולק על המהר"י בן חביב וכתב לסייעו ממה שאמרו במדרש ובאבות דרבי נתן (פרק י"ב) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום, וכשראה שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, היה חולק אל כל אחד בנפרד, ומפייסו בדברים, כאילו הוא שלוחו של חברו, עד שהיה מסיר קנאה מלבו. וכשהיו נפגשים אחד עם השני היו מחבקים ומנשקים זה את זה וכו', וכתב שהיא ראייה נכונה ופשוטה, אף על פי שיש מקום לבעל דין לחכות.

גם הגאון בעל בית אפרים בספרו מטה אפרים (סימן תר"ו ס"א) כתב שאם קשה עליו ללכת בעצמו מתחלה, או שידוע שקרוב הפיוס לבוא על ידי אדם אמצעי מידיו שיתווך השלום ביניהם, ובפרט אם הוא אדם מכובד, רשאי לעשות כן על ידי אמצעי, וכן כתב המשנה ברורה (סימן תר"ו סק"ב).

איך ביקשו אחי יוסף מחילה מיוסף והרי גם אם הוא ירצה למחול הוא לא יכול למחול דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול?

ועוד נראה לבאר: לפי מה שכתב האור החיים הקדוש בפרשת השבוע שדווקא מלך ישראל שנמשח ומלך על ישראל אינו יכול למחול על כבודו, אבל מלך כזה במציאות זה יכול למחול על כבודו לעשות רצון אביו.

ועוד נראה להסביר: על פי מה שכתב המקנה בגמרא במסכת קידושין (דף ל"ב ע"ב) שלפני מתן תורה מהני מחילת כבודו של מלך, משום דהא דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ילפינן מקרא דשום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך כמו שפירש רש"י בגמרא במסכת כתובות (דף י"ז ע"א) דלשון שום תשים משמע שימות הרבה, וכוונתו דמשמעות שום תשים, משמע שבכל עת תשים עליך מלך, ולא מתקיים זה אלא שיהיה לו בכל שעה אימת מלכות, וכשמוחל על כבודו הרי באותו שעה אינו מקיים מצות שימת מלך עליו לכן אין כבודו מחול, ולכן קודם מתן תורה שלא נצטוו במצוות שום תשים עליך מלך עד שנכנסו לארץ היה יכול למחול על כבודו, לפי זה א"ש דמהני מחילת יוסף.

ובספר זהב שבה מתרץ: על פי מה שכתבו התוספות בגמרא במסכת שבועות (דף ל' ע"ב) שכבודו של תלמיד חכם חמור מכבוד המלך, ולכן רשאי התלמיד חכם ליישב בעדות ולא המלך, והא דתלמיד חכם יכול למחול על כבודו והמלך אינו יכול למחול, משום שתלמיד חכם התורה דיליה הוא ויכול למחול משא"כ מלך הוא רק מצד שהעולם או המדינה מינו אותו למלך וכיון שהכבוד בא לו מצד המדינה לכן אינו יכול למחול, ולפי זה אתי שפיר שהרי גבי יוסף המלוכה לא בא מצד כבוד המדינה אלא מצד עצמו כאשר אמר לו פרעה אחרי הודיע ה' אותך את כל זאת אין נכון וחכם כמוך אתה תהיה על ביתי ועל פיך יישק כל עמי וגוי ופיר הויה המלוכה שלו לכן יכול למחול על כבודו.

איך יכולים סוסים להתאבל על אדם שמת?

ובמשך חכמה מבאר: על פי מה דמבאר בפסוק (ישעיה א' ג') "חמור ידע אבוס בעליו" וכן בספרי בפרשת עקב (י"א י"ז) וכן בתוספתא בגמרא במסכת סוטה (סוף פ"י): שמכיוון שמת יעקב אבינו חזר הרעב למקומו, וכמו שכתוב (מ"ז י"ז) וינהלם בסוסים כו', וכן אמרו דגם סוסים וחמורים הרגישו במותו של יעקב.

"ויצו אל יוסף לאמר אביך צווה לפני מותו לאמר, כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלוהי אביך".

יש לחקור כשאדם פגע בחברו האם יכול לשלוח שלוחים לבקש מחילה או שהוא לבד צריך ללכת.

הנה במטה משה (עמוד העבודה עשרת ימי תשובה סימן תתמ"ח) מביא את דברי הגמרא בירושלמי במסכת יומא (פרק ח' ה"ז) שמואל אמר הדין דחטא לחבריה צריך למיימר ליה סרחית עלך, ואין קבלה הא טבות, ואין לא מיייתי בני נשא ומפייס ליה קדמיהון, הדא הוא דכתיב (איוב ל"ג כ"ז) "ישר על אנשים ויאמר חטאתי וישר העותי", וכתב מהר"י בן חביב ז"ל בגמרא במסכת יומא (פ"ח) מכאן נראה שהוא מנהג של טעות מה שנוהגים בזמנינו, אם יחטא איש לאיש והקניטו בדברים, נכנס ביניהם אמצעי עושה שלום ומדבר עם העלוב שירצה לקבל פיוס העולב, ואחר זאת ההקדמה יבא העולב לבקש מחילה ממנו, ואין זאת כוונת שמואל, אלא שהעולב ילך מעצמו לפני העלוב ואומר סרחית עלך, ואם לא קבלו אז יביא אנשים עמו וחוזר לחלות פניו לפניהם שימחול לו, וזאת הנושה ובזיון הם לכפר עליו מאשר חטא לחברו, אפילו לא הקניטו אלא בדברים.

והקשה בספר דרך המלך (בפרק ב' מהלכות תשובה הלכה ט'): ממה שנאמר ויצו אל יוסף לאמר, אביך צווה לפני מותו לאמר, כה תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלוהי אביך, הרי ששלחו אחי יוסף שלוחים אליו לפייסו, ורק לאחר מכן, נאמר, וילכו גם אחיו ויפלו לפניו, משמע שאין להקפיד אם הולכים אליו תחלה אנשים אחרים לפייסו, ואחר כך בא החוטא בעצמו ומפייס את חברו. ותיירץ: לפי מה שאמרו

"כח תאמרו ליוסף אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם" (נ יז).

והקשו החיד"א בספרו פני דוד (על התורה במקום), וכן בישמח משה (בד"ה ויאמר עלים יוסף אל תיראו) וכן המהרש"ג בספרו זהב שבה (פרשת יגשגש): איך ביקשו אחי יוסף מיוסף מחילה, הרי קימ"ל בגמרא במסכת כתובות (דף י"ז ע"א) מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והרי יוסף היה מלך במצרים, אם כן איך ביקשו ממנו מחילה, הרי אינו יכול למחול?

החיד"א בספרו פני דוד מתרץ: הא דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול זה רק אם פגע בו כשהיה מלך, אבל אם פגע בו כשהיה הדיין ואחר כך נעשה מלך יכול למחול כיון שהחטא היה בהיותו הדיין, לפי זה אתי שפיר דאחי יוסף פגעו ביוסף כשעדיין לא היה מלך לכן מהני המחיל, והחיד"א הביא ראייה ליסוד זה מדברי הירושלמי בגמרא במסכת תרומות (פרק ח' הלכה ד'). וכן כתב יסוד זה בפרשת דרכים דרוש אחד עשר דרוש המלך דלכן מחל דוד לשמעיה אף על פי שמלך אין כבודו מחול, משום דהחטא היה קודם שנעשה דוד מלך.

הישמח משה מבאר: שלכן אמרו אביך ציווה, דאין זה מחילה על כבודו רק קיום מצות כיבוד דהא דקימ"ל בגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"ב) דכיבוד הוא אפילו לאחר מותו. עוד מבאר הישמח משה: שדווקא במלך שמושל לבדו יש את הדין שמלך שמחל אין כבודו מחול, ולא מלך תחת מלך לפי זה אתי שפיר דהרי יוסף היה מלך תחת מלך לכן מהני מחילה.

"ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד".

ואומרת הגמרא במסכת סוטה (דף י"ג) תנא אפילו סוסים אפילו חמורים, והקשו המהרש"א (שם), ובמשך חכמה (בפרשת השבוע): איך יכולים הסוסים להרגיש במותו של אדם גדול?

המהרש"א בגמרא במסכת סוטה (דף י"ג) כתב: שבזמנם היה המנהג שכאשר מת המלך, הלבישו את הסוסים והחמורים בגדים שחורים ולעשות להם כאילו גם הם בוכים.

לאחר פספס שנים של הדפסת והפצת עלון זה בארץ ובחו"ל, פאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפצת העלונים. מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפצת העלון ולהקדיש עלונים לזיכוי הרבים לבריאות אושר נחת ושלום ולע"ז קרובים וידידים. העיוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים וכל לפנות לטלפון: 052-814448 ניתן ולהיות שותף בזיכוי הרבים ולתרום גם בביט בטלפון: 052-814448